

„Na samom počiatku vecí bol Chaos a po ňom
Gaia širokých prs, to bezpečné sídlo bohov,
čo na samom vrchu snežného Olympu žijú.
Hlbina chmúrna pod zemou Tartaros,
širokých ciest,
nad všetkých bohov zas vyniká krásou Eros.
On námahy zbaví a bohov všetkých –
- práve tak ľudí –
dovedna pospája, srdcia i rozum potrať dá.
Z Chaosu Erebus a Nočná čierňava vznikli,
z Noci sa zrodil Éter a slnečný Deň.“
(Hesiodos, „Teogónia“)

„Tvrším teda, že s pravdou je to tak ako som napísal: že totiž každý z nás je mierou vecí, ktoré sú i ktoré nie sú, ale že sa jeden od druhého nesmierne líšime práve v tom, že jednému sa veci inak javia a inak sú ako druhému. A ja vôbec nechcem popierať, že jestvuje múdrosť a múdri mužovia, ale múdрым nazývam len toho, kto je schopný spôsobiť premenu, aby sa to čo sa niektorému z nás javí zlým a je zlé, javilo a bolo ako dobré.....človek s dobrým stavom duše spôsobí, aby ten, čo pre zlý stav duše má zlé predstavy, nadobudol namiesto nich predstavy dobré, ktoré práve mnohí z neznalosti pokladajú za pravdivé. Ja síce nazývam jedny lepšími ako druhé, ale nie pravdivejšími.

A múdrymi..... pokiaľ ide o veci ľudského tela, nazývame lekárov, pokiaľ ide o rastliny roľníkov.....a že múdri a dobrí rečníci spôsobujú, že sa obciam dobré veci zdajú spravodlivými a nie zlé. Lebo čo sa každej obci zdá spravodlivým a dobrým, to pre ňu aj také je, pokiaľ to za také pokladá....

A v tomto zmysle jedni sú múdrejší ako druhí, ale nikto nemá nepravdivú domnienku, a aj ty – či chceš, alebo nechceš – musíš pripustiť, že si mierou.“
(Protagoras, z Platóna)

Raná filozofia:

„Mierou všetkých vecí je človek, jestvujúcich, že sú, nejestvujúcich, že nie sú.“

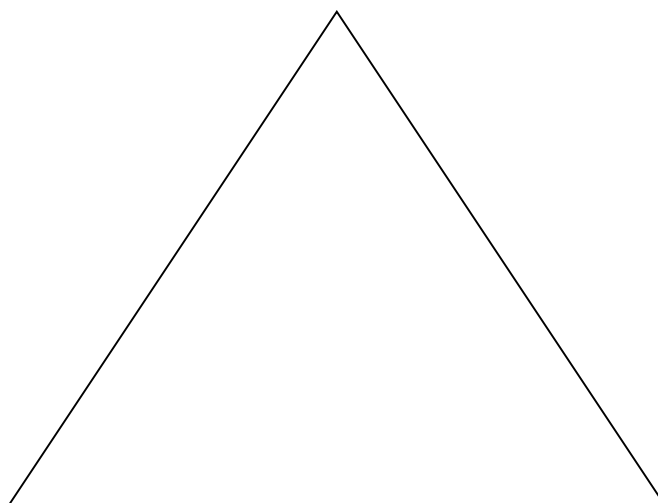
„Nevstúpil by si dvakrát do tej istej rieky.“

„Boj je otcom všetkých i kráľom všetkých, jedných robí bohmi, druhých ľuďmi, jedných otrokmi, druhých slobodnými.“

Platónova Jaskyňa:

BOH
IDEA
ABSOLÚTNO

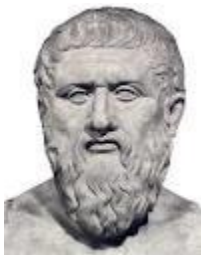

skúsenosť

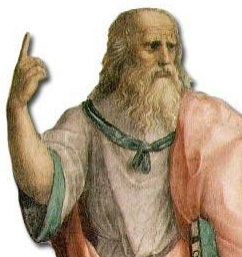
JA
SUBJEKT
DUŠA

BYTIE
SUBSTANCIA
SVET

Platón:

„Ústav je toľko druhov, koľko je druhov ľudí, pretože ústava sa rodí z charakteru ľudí, ktorí tvoria štát a tento charakter spätne formuje....Demokracia teda podľa môjho názoru vzniká, keď zvíťazia chudobní a z nepriateľskej strany nechajú jedných popraviť, druhých vyženú a ostatným poskytnú rovnaký podiel na správe štátu a v úradoch.... Predovšetkým sú ľudia slobodní a celá obec je plná slobody a neobmedzenej voľnosti prejavu a každý tu smie robiť, čo sa mu zachce A dokonca ťa nikto nenúti, aby si sa v takomto štáte podieľal na vláde.....ani nemusíš poslúchať, keď nemáš chuť, ani bojovať s ostatnými, ani dodržiavať mier, keď ho dodržujú ostatní, pokiaľ ty sám k tomu nemáš chuť, nie je to pre túto chvíľu božský a nanajvýš príjemný spôsob života?... Tieto a im podobné vlastnosti by mala demokracia a preto je ústavou príjemnou, bez vlády.... A po nej príde tyrania. Lebo, že je reakciou na demokraciu je snáď jasné!“ /Ústava, Štát/

„Filozofi sú tí, ktorí sú schopní pochopiť to, čo zostáva vždy nemenné. Neustále túžia po poznaní, cez ktoré sa im môže zjaviť niečo z onoho bytia, ktoré zostáva nedotknuté vznikáním a zanikáním. Ak takto usilujú o poznanie súcna a nezostanú pri množstve jednotlivých javov považovaných za existujúce, ale idú neochvejne svojou cestou a neuspokoja svoju lásku potiaľ, kým nedosiahnu vlastnú podstatu každej veci tou časťou duše, ktorej náleží niečo také dosiahnuť. Takto sa približujú k pravému súcnu a spájajú sa s ním a tak plodia rozum a pravdu.“ /Ústava, Štát/

„Ak sa v štátoch nestanú kráľmi filozofi alebo ak sa terajší takzvaní králi a panovníci úprimne a náležite neodávajú filozofii, ak jedno i druhé, politická moc a filozofia, nesplynú do jedného, a ak sa početným duchom, ktorí teraz každý osobitne sledujú jeden z dvoch cieľov, násilím v tom nezabrání, nebude milý Glaukón, pre štát a myslím, že ani pre ľudské pokolenie konca bied a nevznikne, pokiaľ je to vôbec možné, ani svetlo sveta neuvidí ústava, o ktorej sme doteraz hovorili V prvom rade nech žiaden nemá žiadneho súkromného majetku, okrem toho najnutnejšieho ...“ /Ústava, Štát/

Aristoteles: „Metafyzika“:

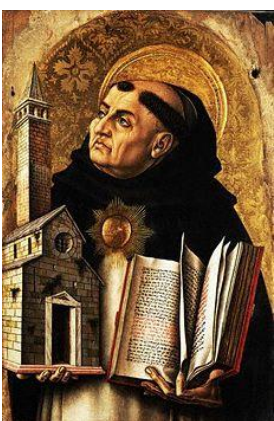
„Jestvuje veda, ktorá skúma súcno ako súcno i to, čo mu samo osebe náleží. Táto veda však nie je totožná ani s jednou z takzvaných zvláštnych vied. Totiž ani jedna z týchto vied neskúma všeobecne súcno ako súcno, ale každá si z neho volí istú časť a skúma určenia prislúchajúce tejto časti...., ale keďže hľadáme počiatky a najvyššie príčiny, že musia patriť určitej prirodzenosti, ktorá jestvuje sama o sebe. Ak teda filozofi, ktorí hľadali prvky jestvujúceho, hľadali tieto počiatky, musia tie prvky prislúchať súcnu nie mimochodom, ale pokiaľ je súcnom. Preto aj my musíme skúmať prvé príčiny súcna ako súcna.“

Aurélius Augustínus: „Vyznania“:

„Veľký si, Pane, a veľmi chvályhodný; veľká je tvoja moc a múdrosť tvoja je nekonečná. Ty sám pôsobíš, aby to, keď ťa chváli, človeku prinášalo radosť, lebo si nás stvoril pre seba, a nepokojné je srdce naše, kým nespočinie v tebe. Od teba totiž, Bože môj, je všetko dobro, od Boha môjho je všetka moja spása.“

„..... A tak dochádzam k záveru, že zlo, ktorého pôvod som toľko hľadal, nie je substanciou, lebo keby bolo substanciou, muselo by byť dobrom....Tak som teda konečne nahliadol, že si všetky veci stvoril dobré a niet ničoho, čo by si ty nebol stvoril.“

Tomáš Akvinský: „Suma teologická“:

„Existenciu Boha možno dokázať piatimi cestami.

Prvá a najjasnejšia je tá, ktorá vychádza z pohybu. Je isté a zmyslovou skúsenosťou bezprostredne zaručené, že niečo v tomto svete je pohybované. Lenže všetko, čo je pohybované, je pohybované niečím iným. Nič totiž nie je pohybované, ak nemá možnosť vzhľadom na to, na čo sa pohybuje. Pohybovať iné však môže len niečo, čo je skutočné.

Pohyb tak nie je nič iné, ako uviesť niečo z možnosti do skutočnosti. Lenže z možnosti do skutočnosti môže byť niečo uvedené len tým, čo je skutočné

Teda všetko, čo sa pohybuje, musí byť pohybované niečím iným. Nie je tu však možné postupovať do nekonečna; lebo potom by nebolo nijaké prvé pohybujúce, a teda ani nič, čo pohybuje iné; lebo aj to, čo pohybuje druhé, musí byť pohybované niečím, čo pohybuje ako prvé, tak ako sa palica môže pohybovať len tak, že ňou pohybuje ruka. Musíme teda dospieť k niečomu, čo pohybuje ako prvé a čo nie je pohybované ničím iným, a tým rozumieme Boha.“

Giordano Bruno: „Dialógy“

„(Boh, vesmír)..... Je teda univerzum, jediné, nekonečné, nepohyblivé...Nie je vytvorené, lebo neexistuje žiadne iné bytie, po ktorom by mohlo túžiť, alebo ktoré by mohlo očakávať; má totiž samo všetko bytie. Nezaniká, lebo nie je nič iné, v čo by sa mohlo premeniť – je predsa samo všetkým. Nemôže sa zmenšiť ani zväčšiť – je predsa nekonečné, a ako k nemu nemôže nič byť pridané, rovnako nemôže byť nič od neho odobrané.

Hľadáme Boha v nemennom, neporušiteľnom prírodnom zákone, v hlbokéj úcte ktorú pociťuje myseľ, ktorá sa týmto zákonom riadihľadáme ho v žiari slnka, v kráse vecí, ktoré vzišli z lona našej matky Zeme, a v pravom odlesku jeho bytosti – v nekonečnom počte hviezd, ktoré v nezmerných končinách jedného neba žiaria, žijú, cítia, myslia a velebia nanajvýš dobrotivého, jediného a najvyššieho.

N. Machiavelli: „Vladár“

„..... vladár a najmä nový vladár si nemôže všímať všetky tie veci, ktoré ľudia považujú za dobré. Aby udržal štát musí konať proti viere, proti zhovievavosti, proti ľudskosti aj proti náboženstvu.“

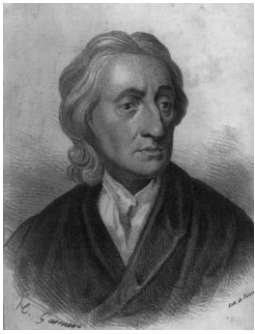

Francis Bacon: „Nové Organon“:

„Idoly a nepravdivé pojmy, ktoré sa zmocnili ľudského rozumu a hlboko v ňom zakorenili, nielenže držia v moci mysle ľudí tak, že pravda má sem ťažký prístup, ale aj keď sa jej prístup otvorí a umožní, pri obnove vied sa s nimi znovu stretne a budú na obtiaž, ak sa ľudia vopred neupozornia, aby sa proti nim podľa možností obrnili.

Sú štyri druhy idolov, ktoré majú v moci ľudské mysle. Pre ľahšie pochopenie sme im dali osobitné mená: prvý druh nazývame idoly kmeňa, druhý idoly jaskyne, tretí idoly trhu, štvrtý idoly divadla.

Tvorenie pojmov a axióm pomocou pravej indukcie je zaiste vhodný prostriedok ako obmedzovať a odstraňovať idoly. Ale už aj opis idolov je veľmi užitočný.“

John Locke: „Rozprava o ľudskom rozume“:

„Nič nie je v rozume, čo by predtým nebolo v zmysloch Najprv prichádzajú do zmyslov jednotlivé idey a zaplňajú prázdny priestor, myseľ sa s nimi postupne oboznamuje, uchováva sa v pamäti a dostávajú mená. Potom ich myseľ abstrahuje a začne používať ako všeobecné mená. Takto sa vyzbrojí ideami a jazykom Používanie rozumu sa stáva zo dňa na deň zreteľnejším...

Dieťa predtým, ako je schopné napočítať do sedem a ako si osvojí pojem a meno rovnosti, nevie, že tri a štyri je sedem. Len potom, keď sa mu význam tých slov vysvetlí, prijíma so súhlasom tento výrok alebo si uvedomuje jeho pravdivosť..... Tá pravda sa mu objavila vtedy, keď si vo svojej mysli ujasnilo idey zastupované slovami.“

R. Descartes: „Rozprava o metóde“:

„Prvé, neuznat' nikdy nijakú vec za pravdivú, ak ju ako takú celkom určite nepoznám; to jest..... zahrnúť do svojich súdov len to, čo sa bude môjmu duchu javiť tak jasne a zreteľne, že o tom nebudem vôbec pochybovať.

Druhé, rozdeliť každú ťažkú otázku, ktorú mám skúmať, na čo najväčší počet jednotlivých otázok tak, aby sa dali čo najlepšie riešiť.

Tretie, postupovať po poriadku, začínajúc od najjednoduchších a najpochopteľnejších

A posledné, robiť všade taký úplný výpočet a taký všeobecný prehľad, aby som mal istotu, že som na nič nezabudol.“

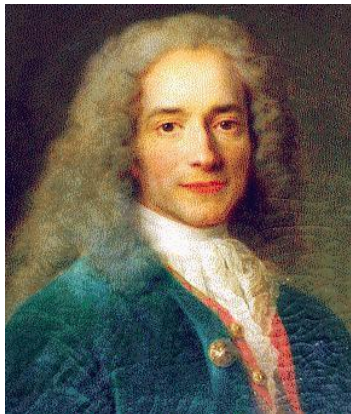
„...je to Boh. Mám v sebe ideu Boha ako nekonečnej, všemocnej a vševedúcej bytosti. Táto nemôže pochádzať z vnímania vonkajšieho sveta, lebo toto vnímanie mi vždy ukazuje len prírodné veci. A práve tak som si túto ideu ani nemohol vytvoriť sám, lebo ako by to bolo možné, aby som ja konečná a nedokonalá bytosť mohol sám zo seba vytvoriť ideu nekonečnej a dokonalej bytosti?“

G. W. Leibniz: „Monadológia“:

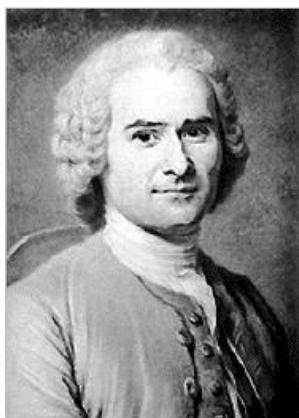
„Monáda.....je iba jednoduchá substancia, čo vytvára zložené substancie, čiže nemá časti.... monády môžu vzniknúť a zaniknúť iba naraz, čiže môžu vzniknúť iba stvorením a zaniknúť iba zničením; zatiaľ čo zloženina vzniká i zaniká po častiach....

Monády vôbec nemajú okná, ktorými by mohlo niečo do nich vstúpiť alebo z nich vyjsť.“

Voltaire:

„Boh je nutnou bytosťou, inteligenciou rozšírenou v prírode, veľký duch vo veľkom vesmíre..... Keby nebolo Boha, museli by sme si ho vymyslieť, ale celá príroda nám hovorí, že je.“

J. J. Rousseau v diele „Emil...“

„Len ten koná podľa svojej vôle, kto nepotrebuje na jej vykonanie pomoc iného; z toho vyplýva, že zo všetkých hodnôt nie je prvá moc, ale sloboda. Naozaj slobodný človek chce len to, čo môže chcieť, a robí to, čo sa mu páči. To je moja hlavná zásada. Ide len o to, aplikovať ju na detstvo a vyplynú z nej všetky pravidlá výchovy.“

J. J. Rousseau: „Spoločenská zmluva“:

„Ak teda zo spoločenskej zmluvy vylúčime to, čo pre ňu nie je podstatné, zistíme, že sa redukuje na tieto slová: Každý z nás podriaďuje svoju osobu a všetku svoju moc najvyššiemu riadeniu všeobecnej vôle; a súčasne každého člena prijíma ako neoddeliteľnú časť celku.

Tento združujúci akt namiesto jednotlivých osôb účastníkov zmluvy zaraz tvorí právnické a kolektívne teleso, ktoré sa skladá z toľkých členov, koľko má zhromaždenie hlasov; toto kolektívne teleso tým istým aktom dostáva svoju jednotnosť, svoje spoločné ja, svoj život a svoju vôľu. Táto verejná osoba, ktorá sa utvorila zjednotením všetkých ostatných, mala predtým meno civitas a dnes sa nazýva???.....“

I. Kant: „Kritika čistého rozumu“:

„Hranice môjho poznania sú dané hranicami mojej skúsenosti.

Bez zmyslovosti by nám nebol daný nijaký predmet, bez umu by sme nijaký predmet nemohli myslieť. Myšlienky bez obsahu sú prázdne, nazeranie bez pojmov slepé.... Um je pre rozum predmetom takisto, ako zmyslovosť pre um....

(transcendentálne poznanie) ...každé poznanie, ktoré sa nezaobrá predmetmi, ale výlučne naším spôsobom poznávania predmetov, pokiaľ má byť možné a priori. “

„Kritika praktického rozumu“:

„Konaj tak, aby maxima tvojej vôle mohla vždy zároveň platiť ako princíp všeobecného zákonodarstva. “

„Dve veci naplňajú moju myseľ vždy novým a vzrastajúcim obdivom a úctou, čím častejšie a vytrvalejšie sa nimi myslenie zaoberá: hviezdne nebo nado mnou a morálny zákon vo mne.... Prvý pohľad na nespočítateľné množstvo svetov takmer ničí moju dôležitosť ako animálneho tvora, ktorý hmotu z ktorej povstal, musí svojej planéte (len bodu vo vesmíre) opäť vrátiť... Druhý pohľad oproti tomu pozdvihuje moju hodnotu ako inteligentnej bytosti, pozdvihuje ju nekonečne mojou osobnosťou, v ktorej mi mravný zákon zjavuje život nezávislý na animálnosti a na celom zmyslovom svete... “

„Konaj tak, aby si ľudstvo v sebe i v osobe každého druhého používal vždy ako účel a nikdy nie iba ako prostriedok. “

Hegel:

„Čo je rozumové, je skutočné, a čo je skutočné, je rozumové. “

„Svetové dejiny nie sú pôdou pre šťastie. Šťastné obdobia sú v nich len prázdne listy... “

A. Comte: „Kurz pozitívnej filozofie“:

„Napokon v pozitívnom štádiu ľudský duch, uvedomujúc si, že absolútne poznatky nemožno nadobudnúť, vzdáva sa hľadania pôvodu a účelu vesmíru, ako aj poznania vnútorných príčin javov, aby sa pomocou veľmi zložitého usudzovania a pozorovania venoval objavovaniu ich skutočných zákonov, t.j. ich stálych vzťahov následnosti a podobnosti..... namiesto rozličných jednotlivých súcién prijíma sa jedno veľké všeobecné súcno, príroda, ktorá sa považuje za jediný prameň všetkých javov. “

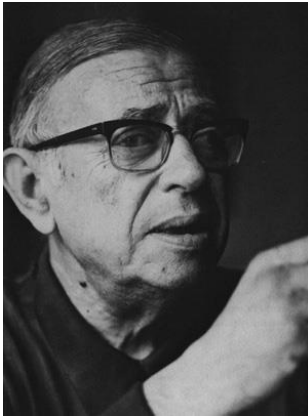

Søren Kierkegaard: „Bázeň a chvenie“:

„...akým nesmiernym paradoxom je viera – je paradoxom, ktorý z vraždy urobí svätý a bohumilý čin; je paradoxom, ktorý Abrahámovi prinavráti Izáka. Je paradoxom, ktorého sa nemožno zmocniť myslou, lebo sa začína práve tam, kde sa myslenie končí.“

„Kto miluje Boha, nepotrebuje slzy ani obdiv, zabudne v láske na utrpenie, zabudne naň tak dokonale, že by neskôr neostala najmenšia stopa jeho žiaľu, keby si ju Boh sám nepamätal; lebo Boh ... pozná núdzu, počíta slzy a na nič nezabúda.

Buď teda jestvuje paradox, že jednotliviec je v absolútnom vzťahu s absolútnym, alebo je Abrahám stratený.“

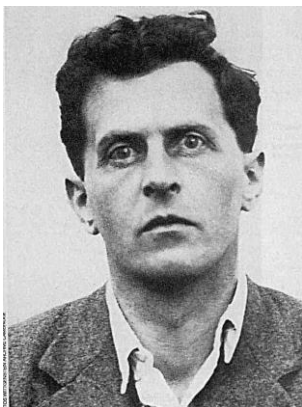

Jaen – Paul Sartre: „Bytie a ničota“:

„...človek, keďže je odsúdený na slobodu, nesie na svojich pleciach ťarchu celého sveta; je zodpovedný za svet a sám za seba ako spôsob bytia....

Je teda nezmyslom sťažovať si, pretože o tom, čo cítime, žijeme alebo čím sme, nerozhodlo nič cudzie To, čo sa mi stáva, stáva sa mi prostredníctvom mňa

Ani najkrutejšie vojnové situácia, ani najhoršie mučenia nevytvárajú neľudský stav vecí: niet neľudskej situácie.“

Wittgenstein: „Logicko-filozofický traktát“

„5.6 Hranice môjho jazyka znamenajú hranice môjho sveta.

5. 61 Logika naplňa svet; hranice sveta sú aj jej hranice.....

6. 13 Logika nie je učenie, ale odraz sveta.

Logika je transcendentálna.

6. 2 Matematika je logická metóda.

Matematické výroky sú rovnosti, čiže pseudovýroky.

6. 21 Matematický výrok nevyjadruje nijakú myšlienku.

6. 211 Niet matematického výroku, ktorý by sme niekedy v živote potrebovali; matematické výroky používame len na to, aby sme z výrokov, ktoré nepatria do matematiky, odvodili iné výroky.

6. 53 Správna metóda filozofie by bola vlastne táto: hovoriť len to, čo sa dá povedať, t.j. len prírodovedecké výroky, teda niečo, čo nemá s filozofiou nič spoločné....bola by to jediná striktne správna metóda.....

7. O čom nemožno hovoriť, o tom treba mlčať.“